

PILLANATFELVÉTELEK A MAI AUSZTRIÁBÓL.

Irta: Kilián Zoltán.

AUSZTRIÁRÓL, azaz most már a német Ostmarkról temérdek furcsa hírek kering. Ezek a hírek persze nem alapulnak közvetlen tapasztalatokon, amolyan «azt mondják» tudósítások csak, egyik oldalról a hisztériás remegés túlzásaival, másfelől a mindentmegszépítés átlátszó igyekezetével. Pillanatfelvételeink tárgyilagosak, az író senki felé nem hajló érdeklődésből fakadók. Átszövi őket e minden politikai koron át szép és érdekes föld szeretete.

Aki Magyarország felől lép be a németek által tudatosan és következetesen Ostmarknak nevezett területre, még majdnem teljesen a régi képpel találkozik. A vasutasok és pénzügyőrök mindenütt a régi osztrák egyenruhát viselik; csak a pénzügyőr karján lévő, horogkeresztes piros karszalag az új, no meg az, hogy «Deutsche Zollrevision»-t mond. Szigorú határvizsgálatról, valuta után való kutatásról, poroszoknak mondott keménykedésről szó sincs; mintaszerű udvariassággal és kellemességgel viselkedik mindenki, az a fekete egyenruhás SS-legény is, aki a polgári ruhás rendőr után még belekukkant az útlevelbe. Az újvilágot a mozdonyok mellén lévő, piroskarikás, fehérmezős fekete horogkereszt jelzi, meg a legkisebb állomáson is felállított zászlóárbc.

Ami először gondolkozóba ejti az embert, az a kabátokon, ruhákon elmaradhatatlanul megmutatkozó horogkeresztes jelvény. Sokszor bejártam Németországot 1933 óta, de ott távolról sem tapasztaltam ezt a jelvénykitűzési igyekezetet. Nem a német nemzeti szocialista munkáspárt tagsági jelvényéről van szó, hanem alkalmi horogkeresztekről. Még zsidókon is láttam nem egy ízben! Megüti az embert, mikor az ilyen jelvényes szidni kezdi az új uralmat.

Hogy a sokat emlegetett náci terror nem lehet olyan nagy, bizonyítja a nyelvek gyors megoldódása. Anélkül, hogy bármilyen biztosítékuk volna, tisztán a magyar beszéd hallására gyakran megered a szavuk. Legsűrűbb kérdés:

— Mit szólnak külföldön ahhoz, hogy Németországgal együtt vagyunk? Irigyelnek vagy sajnálnak bennünket?

Bármit feleljen is az ember, ezzel folytatják:

— Valaminek történnie kellett már!

Legtöbben leplezetlenül elmondják, hogy eleinte nagyon örültek. Ausztria magában kicsiny és gyenge volt, az osztrák meg a bajor nép teljesen egy és ugyanaz. Most várnak. Igéret bőven van. Ha mi kérjük, hogy most jobb-e, a válaszok különbözők. Egyharmada határozott igennel felel. Sokan vállatvonnak. Mások kereken tagadják a javulást és a márkához igazodó árakra hivatkoznak. «Még nem tudom, magam is kíváncsi vagyok rá!» — mondja egy elég népes csoport.

— Megmaradnak-e az osztrák népi sajátosságok?

Határozott *nem* a válasz. Kivált az ifjúság rendkívül öntudatos ebben, a leányok is. Egységes, nagy és erős németiség minden osztrák népi jelleg

nélkül, amerikai munkatempó, semmi erőltetett alpesi néprajz és semmi, de semmi kedélyesség. A hagyomány nem érdekli őket, csak a munka. Mintha nem is volna külön osztrák mult... A Hitler-ifjúság nagyarányú megszervezése rendkívül élénk ütemben folyik, minden apró-cseprő helyen megvan már a helyicsoport otthona és mindenütt olvashatjuk a belépésre szóló felhívást. A Hitler-ifjúságnak megfelelő leányalakulat, a német leányszövetség szintén nagyban szervezkedik, a birodalomból jöttek kiadós számban csinos és lelkes vezetők erre a munkára. Felvonulásoknál még sok a «civilruhás» fiú és leány, a szülők zsebe nem engedi gyorsan beszerezni a szabályszerű egyenruhát.

Az ifjúság és a felnőttek kettészakadása megdöbbenően érezhető azokban a családokban, hol az apa osztrák nemzeti érzelmű volt, a Schuschnigg-korszakban fontos szerepet játszott és most üldöztetésnek van kitéve. A gyermekek elítélik szüleiket, vagy közömbösek sorsuk iránt. Sok zokogó anya nyilatkozott erről. A kíméletlen állásvadászat vádja már nemcsak az ifjúságot éri. Egyszerre mindenki gazember lett, aki jobb állást töltött be eddig; temérdek feljelentés érkezik még mindig a hatóságokhoz, különösen kisebb helyeken. A nemzeti szocialista vezetők nagy önuralommal és lehető igazságossággal igyekeznek e «tisztoगतó» szándéknak gátat vetni. Sok ember megjárja a Bezirks- és Kreisgerichteket csak azért, mert valaki szemet vetett az állására. Ez persze minden rendszerváltozásnál, minden országban így van.

Irodalmi szempontból felemlíthető, hogy Schirach, a birodalmi ifjúsági vezető kiadatta az osztrák Hitler-ifjúság azon verseit és dalait, melyek az üldöztetés korszakában, tehát a Dollfuss—Schuschnigg-időkben születtek.

Az üzletekben mennyiségre és minőségre egyaránt korlátlanul kapható minden. Nevetnem kellett azokon a legendákon, hogy Hitler kenyérjegyre szorította az osztrákot, hogy már Bécs is rossz barnakenyeret eszik, mint Berlin (ezt egy előkelő angol folyóiratban, a *The Listener*-ben olvastam), hogy a vaját Németországba viszik, stb. Mindebből egy szó sem igaz. Az utolsó faluban is fehérkenyeret vehet aki akar, hozzá a legfinomabb vajból korlátlanul. Élelmiszerjegy nincs, Isten hátamögötti helyeken is árulnak minden jót, azon az áron, mint nálunk, vagy csak alig drágábban. Az üzletekről lévén szó, beszámolhatunk a zsidók hátraszorításának látható jeleiről. Az «*Arisches Geschäft*»-cédula ott fehérlik a boltok ajtajában és kirakatában városban és faluban egyaránt. Bécsben a zsidó boltokon nincs semmi felirat, kisvárosokban öles sárgászöld plakát van a zsidó üzletes kirakatüvegén és ajtaján ezzel a felirással: «*Jüdisches Geschäft*.» Semmiféle észrevétel nem kíséri a zsidó boltba való belépést, az erőszakoskodások az első napokkal elmúltak. A józanabb szempontok minden vonalon felülkerekedtek. Aránylag ritka az olyan üzlet, kávéház, vendéglő vagy szálló, mely kiírja, hogy zsidók belépése nem kívánatos, még ritkább, mely ridegen és parancsolón ezt ragasztja ki: «Zsidónak tilos a belépés!» Tapasztalat szerint e tiltó írások csak formálisak, a gyakorlatban nem háborítanak senkit.

Gyorsütemű az osztrák hadsereg külsejének megváltozása. A régi zubbony hajtókás állógallérra zöld, németes körgallért varrnak, ezüst-sávokat tesznek rá, a mellre kiterjesztett szárnyú, német ezüstsast varrnak fel, német tányérsapkát tesznek a fejükre és kész a német egyenruha. A repülők mindenütt új német egyenruhát kaptak. Tisztet a régi ruhában csak elvétve látni, de német ruhában is alig. A teljes helyzetképhez hozzátehetjük, hogy

az SA barna egyenruhái nem tarkítják az utcákat oly sűrűn, mint Németországban; az SA emberei között idősebbek elég sűrűn adódnak, az SS-legények a németekhez mérten feltűnően fiatalok, szinte csak legénykék még.

A magyarul beszélő idegeneket lépten-nyomon megszólítják magyarul az odaszármazott honfitársaink. Mind a magyarországi kereszt- és házasság-levelek, születési bizonyítványok megszerzési módja iránt érdeklődik; mind szeretne hazalátogatni, de a megengedett 10 márkával nem mer kijönni. Egyre tanácsokat kell adnunk, miközben nagy szívességgel invitálnak magukhoz. Némelyik panaszkodik, hogy a nemzeti szocialista pártba való jelentkezésnél gyermekeiket túlbuzgó pártközegek azzal *utasítják vissza, hogy a magyarok nem árják, hanem mongol fajúak*. Faggatnak, mit lehetne ez ellen tenni?!

Idegen úgyszólván nincs ma az Ostmark gyönyörű földjén, noha az utazás módfelett kényelmes feltételekkel, 60%-os kedvezménnyel jár, noha mindenki, hatóság és egyén igen előzékenyen, kedvesen viselkedik az idegen iránt s eddig az élet nem lett drágább. Az idegenforgalomból élöket a birodalmi németek hatalmas, bár csak átmenő jellegű látogatása élteti. Ez a német-özön kíváncsian zúdul rá a nagynémet haza új területére, valósággal felfedezik Ausztriát. Látogatásuk elsősorban a híres idegenforgalmi helyeknek szól, a Bécs felé irányuló vonalaktól alig tér el. Mindenütt a Kraft durch Freude nagy nyaralótömegeitől várják a nyári fellendülést; a cseh, magyar, angol, skandináv, lengyel nyaralók által hozott régebbi megélhetést az olcsón, de tömegesen nyaraló németek tartoznak pótolni. Tömegeikről elismeréssel, takarékoságukról kevesebb lelkesedéssel nyilatkoznak az osztrákok; az autón gyorsan átsuhanó, hétvégi jellegű vendégek helyett inkább nagyböröndös, lassan mozgó idegenek után sóhajtoznak. Bécsben a szórakozóhelyek, művészi élvezetet nyújtó intézmények bizony üresek. A zsidók visszavonultak, az árjalakosság ezen a téren nem igyekszik helyükbe nyomulni, pénzes idegen nem jön. Csak néhány, erősen helyi jellegű szórakozóhelynek megy, például a Rathauskeller grinzingeri pincéjének, mely estéről-estére megtelik a bécsi hangulatot áhító birodalmi németekkel. Ezek adják ki Grinzing mulatozóit is, a zarándok élvezetével, de csak módjával szűr-csölvé a heurigert.

Kortünet, hogy sok osztrák hangsúlyozza szudétanémet származását. Míg a hivatalos felfogás csak németet akar elismerni helyi vonatkozások nélkül és buzgón igyekszik az osztrák szó által jelzett fogalmak eltüntetésére, a szudétanémet hirtelen kiugrott és ma ő a németebb német. Fürgesége és élelmesége az alpesi németet bizonyos mértékig háttérbe szorítja, az új állásfoglalók nem jelentékeny része közülök való. Olyanféle jelenség ez, mint az erdélyi magyarok erőteljes térfoglalása Csonkamagyarországon a vörös uralom megszüntetése után. Németek vagyunk mind — hangsúlyozzák —, de én szudétanémet vagyok, tehát jobban érzem a németiség minden lélekrezdülését! Bizonyos, meg nem írt, nyilvánosan ki nem mondott ellenszenv már régebben kialakult az alpesi németben a szudétanémet iránt, még a világháború után elárasztották a menekült csehországi németek a megmaradt Ausztriát és fölényesen megszállták a jobb helyeket; ma újra felszítódik ez a lappangó ellentét.

A márka és silling közt meglévő 50%-os árkülönbség eddig még nem emelte észrevehetőn az árakat. Az átszámításnál némelyek felfelé, mások lefelé kerekítenek. Az egyszerűbb emberek a kétféle pénzbe állandóan bele-

zavarodnak, noha átszámító táblázat mindig van a kezükögyében. Minden második-harmadik ember felsőhajt az adás-vevésnél:

— Mennyi baj van ezekkel a márkákkal! Csak már egyféle pénz volna végre!

Itt is kiderült, hogy a tizesszámrendszer mennyire az emberek vérévé vált; a 3:2 silling-márka arány a hárommal való osztást követeli folytonosan, tízesrendszerű pénzegységekben, érthető az állandó zavar. Egyébként az átcserelés meglepő gyorsasággal történik, a forgalom legnagyobb része már a kizárólagos márkabankjegyeken kívül márkafémpénzben megy végbe. Újveretű a fémpénz csaknem mind, hiány csak az 1 és 2 pfennigeseken van, ezek helyett még erősen járják a garasok.

Az átfogó helyzetképre törekvő szemlélőt érdekli az ipartelepeken mutatózó változás is, hiszen ez igen jó tükre szokott lenni az uralomátvétel eredményeinek. Megfigyelésre az osztrák vasbányászat és kohászat ősrégi központja, Eisenerz volt legalkalmasabb. A vidék alpesi tájélvezés szempontjából is figyelemreméltó. A birodalmi nemzeti szocialista vezérek mind ellátogattak ide. Az eisenerzi Erzberg, ez az 1534 m magas hegykúp a szó szoros értelmében vashegy, alkotó kőzete 37% ércet tartalmaz; minden különlegesebb bányászterű berendezkedések nélkül robbantják és lefejtik a hegyet. Hatalmas arányú sikló- és csillrendszer szállítja a fejtett követ a pályaudvarra, hol most már temérdek németbirodalmi teherkocsi telik vele, hogy a nagyértékű vasércet Essenbe szállítsa. A merészen épített, nagyhatású táji szépségeket nyújtó Erzberg-vasút, mely Prebichlnél 1264 m-ig megy fel és havasi részén fogaskerekű, most teli és teli van tehervonattal, egész éjjel fujtatnak a vonatok rakományukkal a régi Németország felé. Göring megkapja a legértékesebbnek tartott anyagot, a vasat.

Hogyan változott a vasattermelő emberek helyzete itt Eisenerzben? Sok bányással beszéltem, de a legvilágosabb képet egy bányászasszony adta. Az asszonyok mindig bátrabbak és közvetlenebbek.

— Örültek az emberek Hitlerék bejövetelének nagyon, úgy-e?

— Hogyne, kérem. De most már kevésbé örvendeznek.

— Miért? Hiszen minden vezető itt járt és alapos helyzetváltozást ígért!

— Hát ez igaz. Kaptunk is mindjárt az elején fejenként 20 márkát.

Azóta nem történt semmi. Ley megmondta, hogy márkában kell annyit kapnunk, amennyit eddig sillingben, ez ötvenszázalékos emelés volna. De most meg úgy nyilatkozott Göring is, Ley is, hogy nekünk osztrákoknak magunknak kell fokozott munkával változtatni a helyzetünkön, a németek legfeljebb csak segíthetnek ebben. Hát így vagyunk... Megmondták, hogy ne várjuk a sültgalambot!

— Mekkora munkabérek vannak?

— Nagyon különbözők, 56 garastól 2 sillingig óránként.

— 2 silling? Az nagyon szép már!

— Ja, azt csak össze-vissza egy ember kapja az egész üzemben! Másfél sillinget talán nyolc vagy tíz. A legtöbb az 56 garasos. Nyugdíj nincs. A régi üzemkorlátozásokban eladósodtunk. Most csak 58 sillinget kapunk kézhez havonta. Ezen kellene valakinek segíteni.

— Fognak. A jóakarát és a nép szeretete megvan a vezetőkben.

— A vezetők!... A régi elnök-vezérigazgató öngyilkos lett, most másikat tettek helyébe... Mindegy, uram, annyira nem tud a világ fordulni, hogy a mi sorsunkon is fordítson!

Fent az Erzbergen csillog a napfényben az odarakott óriás horogkereszt. A bányászasszony észreveszi felírányuló tekintetünket.

— Mit tetszik szólni hozzá? — kérdi büszkén. — Úgy-e, érdekes?!

Ez valóban új Ausztriában. Minden élénken szembetűnő hegycsúcson ott van a hatalmas, csillogó horogkereszt.

És minden városban, faluban ott az Adolf Hitler Platz vagy Strasse. A főterek, főutcák bámulatos gyorsasággal felvették Hitler nevét. Amit valaha Franz Josef Platznak, később 12. November Platznak, majd Dollfuss-Platznak hívtak, az most az új vezér nevét viseli. Az átváltoztatási buzgalom azonban nem érte be ezzel; Burckelnek külön mérséklő rendeletet kellett kiadnia, hogy teljesen megérti és helyesli a mozgalom immár történetivé magasodott alakjairól, Hitlerről, Göringről, Hessről való utcaelnevezéseket, de már például Burckel- vagy Seyss-Inquart-utcára semmi szükség, inkább kövessék hiven az ilyen alvezérek rendelkezéseit.

A «Heil Hitler» köszöntést lelkesen és érezhető élvezettel mondják. A legapróbb gyerek is ezt selypíti; az egyszerűbb emberek, kivált a földművesek, mind ezzel köszönnek. Sok helyen ki van írva az 1933-i német példára, hogy német ember Heil Hitlerrel köszön, de azért a régi módon is visszaköszönnek. Fegyelmeztettek és jóindulatúak az emberek, nem akadékoskodnak, külföldiek iránt meg egyenesen figyelmesek.

Napjaink kísérő jelensége, hogy az idegennek szabadabban megmutatkozik a lélek, mint a honfitársnak. Eddig még minden diktatúrás országban tapasztaltam ezt. Ausztriában e tapasztalataim fokozódtak és érdekes fényt vetettek a belső életre. Magyar beszélgetésünket hallva, több ízben is előfordult, hogy nők, idősebb, meggyötört nők figyeltek ránk, lassanként szólni kezdtek hozzánk s egyszer csak kiáradt belőlük a könny- és szóáradat: végre kipanaszkodhatják magukat rettegés nélkül, végre van, aki megmeri és meg akarja őket hallgatni! Az uralomváltás hisztériás lélekhullámai ezek, a megbántottak kirobbanó bosszúállásai. Az idegenhez, a külföldhöz való fellebbezés.

«Valaminek jönnie kellett Ausztriában!» A valami eljött. Ausztria Németország lett, de azért még nem olyan része a német birodalomnak, mint Thüringia vagy Poroszország; mikor most, júniusban e sorokat írom, még határvizsgálat van mindenki meglepődésére az osztrák-német határon.

ISTEN TELÉBEN.

*Nézlek didergve: mégy át a világon.
Arcod szigorú, zárkózott, komoly,
Szívedet egy nagy hópusztának látom,
Ahol marcona, süket tél honol.*

*Forró kamrai jéghidegre hülnek
S amikor jönnek a kicsi madarak,
Kiket érckörmökkel üldöz a fagy.*

*Sahogy diderget nagy fagyvalódnak,
Dermesztve jóságom meleg hitét,
Szívem köré kristályosan rakódnak
Jégszilánkos, kis fénylő hópíhek.*

*Előtte didergőn hiába ülnek:
Kömereven csak nézi, hogy a síri
Csendben a tél holttestük kiteríti.*

Govrik Elemér.